

Джордж Монбио, Питър Хъчисън

НЕВИДИМАТА ДОКТРИНА

Тайната история на неолиберализма

София, 2026

Преводът е направен по изданието:

George Monbiot and Peter Hutchison

THE INVISIBLE DOCTRINE

The Secret History of Neoliberalism (& How It Came to Control Your Life)

Copyright © George Monbiot and Peter Hutchison, 2024

First published as *The Invisible Doctrine* in 2024 by Allen Lane, an imprint of Penguin Press. Penguin Press is part of the Penguin Random House group of companies.

No part of this book may be used or reproduced in any manner for the purpose of training artificial intelligence technologies or systems. This work is reserved from text and data mining (Article 4(3) Directive (EU) 2019/790).

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2026

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мария Дерменджиева, превод, 2026

ISBN 978-619-01-1800-8

Джордж Монбио, Питър Хъчисън

НЕВИДИМАТА ДОКТРИНА

Тайната история на неолиберализма

Превод от английски
Мария Дерменджиева

КАТЕХОНИ

...

№39	Джон Мийършаймър	<i>Голямата заблуда</i>
№40	Жак Елю	<i>Пропагандата</i>
№41	Съст. В. Аверянов	<i>Голямото нулиране</i>
№42	Олдъс Хъксли	<i>Обратно към Прекрасния нов свят</i>
№43	Еманюел Тоа	<i>Поражението на Запада</i>
№44	Уолтър Липман	<i>Общественото мнение</i>
№45	Сергей Савелиев	<i>Еволюцията на мозъка и социалният подбор</i>
№46	Робърт Ф. Кенеди-мл.	<i>Ухан: какво остана покрито</i>
№47	Шеймъс Брунър	<i>Лицата на контролигархията</i>
№48	Питър Турчин	<i>Последни времена</i>
№49	Нейоми Клайн	<i>Двойникът</i>
№50	Иво Христов	<i>Отвъд точката на пречупване</i>
№51	Каръл Куигли	<i>Трагедия и надежда. Том 1</i>
№52	Жак Елю	<i>Технологията. Залогът на века</i>
№53	Петър Волгин	<i>Европа след края на евроатлантизма</i>
№54	Филип дьо Вилие	<i>Дръпнах нишката на лъжата и всичко излезе наяве</i>
№55	Джулио Тремонти	<i>Криминогенната държава</i>
№56	Джовани Ариги	<i>Дългият двайсети век</i>
№57	Ерик Фьогелин	<i>Новата политология</i>
№58	Каръл Куигли	<i>Трагедия и надежда. Том 2</i>
№59	Елиезер Юдковски, Нейт Соарес	<i>Ако някой го развие, всички ще умрем</i>
№60	Джон Пъркинс	<i>Изповедта на един икономически килър</i>
№61	Андрей Фурсов	<i>Нашето време: време на Бош</i>
№62	Уилям Х. Макнийл	<i>Стремеж към могъщество</i>
№63	Каръл Куигли	<i>Еволюцията на цивилизациите</i>
№64	Джон Мийършаймър, Себастиан Розато	<i>Как мислят държавите</i>
№65	Карл Полани	<i>Великата трансформация</i>
№66	Джордж Монбио, Питър Хъчисън	<i>Невидимата доктрина</i>

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Анонимната идеология	7
2. „Свободният“ пазар	9
3. Вълшебната приказка за капитализма	13
4. Появата на неолибералния интернационал	21
5. Епохата на неолиберализма	30
6. Какво е либералното в неолиберализма?	33
7. „Рентата“ и други объркващи термини	37
8. Преразпределяне на богатството	45
9. Кризата на демокрацията	52
10. Самотата на неолиберализма	56
11. Невидима доктрина – невидими поддръжници	62
12. Обединеното кралство в аномия	69
13. Най-безсрамно ни лъжат	78
14. Когато неолибералите получат всичко, което искат: анализ на конкретен казус	84
15. Атаката на клоуните убийци	89
16. Конспиративни измислици	96
17. Ничии граждани	104

18. Пукнатината в модела	109
19. Без изход	115
20. Митът за микрорешенията	124
21. Мобилизация: анализ на конкретен казус	130
22. Новият разказ	134
23. Политиката на принадлежността	140
24. Свят на частна достатъчност и обществен лукс	148
25. Повратната точка	152
Бележки	157
Показалец	172

АНОНИМНАТА ИДЕОЛОГИЯ

Представете си, че населението на Съветския съюз никога не е чувало за комунизма. Приблизително такова е положението, в което се намираме днес. За повечето от нас господстващата идеология на нашето време, която влияе върху почти всеки аспект от живота ни, няма название. Ако го споменете, хората вероятно или няма да обърнат внимание, или ще отговорят със смутено свиване на раменете: „Какво имате предвид? Какво е това?“ Дори онези, които са чували думата, трудно ще ѝ дадат определение.

Анонимността на тази идеология е едновременно и *симптом*, и *причина* за нейната мощ. Тя е породила или е допринесла за по-голямата част от кризите, с които сега се сблъскваме: увеличаващото се неравенство, ширещата се детска бедност, епидемичните болести на отчаянието¹, офшоринга и свиване-

---

¹ Изследвания на смъртността в САЩ в периода 1999–2015 г. отбелязват сериозен скок на т.нар. смъртни случаи от отчаяние, класифицирани като смърт в резултат от самоубийство, злоупотреба с наркотици (свръхдоза) и причинени от алкохол чернодробни заболявания, най-вече сред бели мъже и жени на средна възраст с ниско образование. След като изучават детайлно тези данни, икономистите Ан Кейс и Ангъс Дийтън стигат до извода, че причината е в дълбокото хронично чувство на безнадеждност, което се е натрупало през годините. В своя статия през 2015 г. въвеждат термина „смърт от отчаяние“, а по-късно го разширяват в книгата си *Deaths of Despair and the Future of Capitalism* (2020). Оттам извеждат и названието „болести на отчаянието“ с аргумента, че това отчаяние не е просто лична слабост, а социален феномен, който изисква внимание и действие, тъй като до 2017 г. броят на смъртните случаи от отчаяние са нараснали до 150 000 годишно. Болестите на отчаянието са състояния, възникващи от краен психоло-

то на данъчната основа, постепенното намаляване на качеството на здравеопазването, образованието и други обществени услуги, разрушаването на инфраструктурата, изпразването от съдържание на демократичните ценности и институции, финансовия крах от 2008 г., възхода на съвременните демагози като Виктор Орбан, Нарендра Моди, Доналд Тръмп, Борис Джонсън и Жаир Болсонаро, причинените от човека екологични катастрофи и бедствия.

Реагираме на тези кризи, сякаш възникват изолирано. Връхлитат ни една след друга, а ние не успяваме да проуедем техните общи корени. Не успяваме да осъзнаем, че всички тези беди или произтичат, или се задълбочават от същата кохерентна идеология – идеологията, която има (или поне *е имала*) своето име.

Неолиберализъм: знаете ли какво е това?

8 | Неолиберализмът е станал толкова всепроникващ, че вече дори не го разпознаваме като идеология. Възприемаме го като един вид „естествен закон“, подобно на Дарвиновия подбор, термодинамиката или дори земното притегляне, като неизменна истина, като реалност, неподлежаща на обсъждане. Каква по-голяма сила може да има една идеология от това да контролира анонимно?

Но неолиберализмът не е нито неизбежен, нито неизменен. Напротив, той е замислен и целенасочено създаден като средство за промяна на същността на властта.

гически стрес, безнадеждност и загуба на смисъл, често водещи до физически и психични разстройства като тежка депресия, тревожност, инсомния, синдром на хроничната умора и психосоматични заболявания. Обикновено изискват комплексно лечение, включващо психологическа подкрепа, промяна в начина на живот и др.

[Всички бележки под линия, освен изрично упоменатите, са на преводача.]